

Ivan Vuković

Restauracija i revolucija*Alen Badju i dijalektika borbe za homoseksualna prava**

Apstrakt: Autor analizira stavove koje je francuski filozof Alen Badju izneo o toku i ishodu dvadesetovekovnih ideoloških borbi. Za razliku od Badjua koji tvrdi da se vek završio potpunim porazom komunističkih ideja, autor tvrdi da je levica doživela poraz na polju ekonomije i politike, ali da je postigla izvesnu pobeđu na tlu kulture. Svoj stav, autor ilustruje na primeru pokreta za homoseksualna prava. Prema Badjuovom mišljenju, taj pokret je na istorijsku scenu stupio revolucionarnim zahtevom za opštim oslobođenjem ljudske seksualnosti, a sa nje sišao malograđanskim, egoističkim zahtevom za priznanjem istopolnih brakova. Prema autorovom shvatanju, njihovo priznanje, međutim, za posledicu ima i povećanje slobode u čitavom društvu što, prema kriterijumima samog Badjua, znači da je pokret, pored vlastitih ciljeva, ostvario i svoju opštečovečansku, revolucionarnu funkciju.

Ključne reči: Badju, istorija, dijalektika, homoseksualizam, prava

Mudrost kraja

Mudrost započinje ispravnim razumevanjem kraja, i može se roditi tek pošto borba mine. Dvadeseti vek je prošao, ispunjen sukobima, ratovima, intelektualnim sporovima. Video je kako se raspadaju carstva, kako se lome fašizam i kolonijalizam. Video je, na posletku, i kako se u trećini sveta ruši komunizam. Kako razumeti tok veka? Kako shvatiti ovo stanje koje je iz njega proisteklo? Kakvu pouku iz svega toga izvući?

Neke od odgovora koja se na ova pitanja mogu dati, pokušaćemo da pronađemo tako što ćemo razmotriti ocene koje je o dvadesetovekovnim borbama izneo francuski filozof, Alen Badju. U svojoj knjizi *Vek*, ovaj poznati šezdesetosmaš, maoista i eksperimentator, ponudio je gorku rekapitulaciju proteklog stoleća i zaključio da se ono završilo potpunim porazom levičarskih ideja za koje

* Članak sa projekta "Eksplanatorni jaz u filozofiji i nauci" koji Ministarstvo nauke Republike Srbije finansira u celini.

se borio.¹ Badjuovo viđenje događaja mi ćemo najpre rekonstruisati, a potom dovesti u pitanje na primeru sudbine pokreta za homoseksualna prava. Tvrdićemo da je Badjuova strana, kao što to u istoriji ponekad biva, rat izgubila na ekonomskom planu, ali da ga je u bitnoj meri osvojila na kulturnom, i da, suprotno mišljenju samoga Badjua, legalizacija istopolnih zajednica ne predstavlja njen poraz, već neočekivani uspeh. Razlog zbog kojeg Badju to nije shvatio potražićemo u njegovom nedijalektičkom uverenju da su se dvadesetovekovni sukobi mogle okončati samo potpunom pobedom jedne od strana. Na samom kraju, iz čitave ove pripovesti izvući ćemo nekoliko pouka za novi vek koji je počeo.

Restauracija

"Kako nazvati poslednjih dvadeset godina veka, ako ne drugom Restauracijom", piše Alen Badju.² Taj vek, koji je započeo Oktobarskom revolucijom, završava se novim odbacivanjem emancipatorskih ideala i povratkom malograđanskom duhu nalik onome koji je obeležio buržoasko doba što je usledilo posle propasti prve, Francuske revolucije. To je duh pacifikacije, prosečnosti i opreza, duh "kukavičkog bezbedonosnog konzervativizma, statičnog i uređenog", koji radi beznačajnih privilegija pristaje na zastrašujući porast ekonomskih nejednakosti. U ovom dobu trijumfa tržišne ekonomije i parlamentarizma, samo tri najbogatije osobe na svetu imaju više novca od bruto godišnjeg prihoda četrdeset osam najsiromašnijih zemalja sveta. Ako uzmemo 20% najsiromašnijih i 20% najbogatijih na svetu, tad su 1960. najbogatiji bili trideset puta bogatiji od najsiromašnijih, a 1995. čak osamdeset dva puta. Najzad, u 40% zemalja sveta godišnji prihod je manji nego što je bio do sredine sedamdesetih.³

Ideologija druge restauracije jeste teorija po kojoj je čovek obdaren prirodnim, neotuđivim, "ljudskim pravima". Bar u svom savremenom ruhu, smatra Badju, ova teorija počiva na aristotelijanskoj pretpostavci da su ljudi prirodna vrsta, čija je suština zauvek fiksirana. Postojanje takve suštine, međutim, povlači da čovek, kao i drugi organizmi, ima i svrhu svog postojanja, svoj telos, i da ne može slobodno da bira put koji će u životu slediti.

Oslanjajući se na Aristotelove ideje, ova ideologija nastoji da vladajući, liberalno-demokratski sistem prikaže kao deo šireg, teleološki ustrojenog prirodnog poretka. Ona nam kaže da je bogatstvo dobro, a siromaštvo neizbežno, i da ravnotežu koja između njih postoji ne treba narušavati, kao što ne treba narušavati

¹ Alain Badiou, *Le siècle (Vek)*, Seuil, Paris 2005. Ova knjiga se sastoji od trinaest eseja nastalih na osnovu predavanja koja je Badju držao na *Međunarodnom koležu za filozofiju* u Parizu, od 1998. do 2001.

² Ibid., str. 45.

³ Ibid., str. 48. Svi podaci koje Badju navodi važili su 1995. godine.

ni ravnotežu između ježeva i puževa.⁴ Iz tog ugla gledano, optimalni, u ekonomiji neegalitarni obrazac međuljudskih odnosa unapred je utvrđen, a pokušaji njegovog narušavanja moraju izazvati sistemske poremećaje kakvi su tehnološke havarije i genocidi, koji se suštinski ne razlikuju od naleta uragana, ili od masovnog lova na kitove i vrapce. Histeričan strah od katastrofa, koji novi ideolozi kod građana pobuđuju, omogućava im da liberalno-demokratske vlade prikažu kao spasioce čitavog čovečanstva. Oni zato vojne intervencije nazivaju humanitarnim, a njihov osvajački karakter prikrivaju time što pobednički kapitalistički Zapad predstavljaju kao dobronamerno ostrvo mira i razvoja, čiji se moralno superiorni stanovnici povremeno otiskuju u more bezumlja kako bi zaštitili ljudska prava i unesrećene spasili od potpunog uništenja. "Savremene 'demokratije'", zaključuje Badju, "nastoje da planeti nametnu jedan životinjski humanizam. Čovek u njemu postoji samo kao dostojan sažaljenja."⁵

Dve činjenice, po Badjuovom mišljenju, nedvosmisleno dovode u pitanje opravdanost i nepromenljivost postojećeg stanja. Stanovnici Zapadne Evrope i Sjedinjenih Država za samo jednu godinu na parfeme potroše onoliko novca koliko bi bilo dovoljno da se za čitavu svetsku populaciju obezbedi 2700 kalorija dnevno, pijaća voda i osnovna sredstva za lečenje. Te bogate humanitarne demokrate, koje su umele tako strasno da podrže bombardovanje Srbije i Iraka, bez i trunke griže savesti prepuštaju brzom smrti milione Afrikanaca obolelih od side kako se ne bi ogrešili o kapitalističke principe privatne svojine i autorskih prava dajući im lekove koji su njima samima na raspolaganju.⁶ Da li je neizbežno toliko novca trošiti na luksuz, pita nas Badju? Da li je nemoguće, da li je nepravedno odreći se dela profita? Negativan odgovor na ova pitanja, po njegovom mišljenju, sam je po sebi očigledan.

Revolucija

Kada o njemu govore iz svoje pobedničke perspektive, liberalne demokrate XX stoleće opisuju kao niz bezumnih stihija koje je trebalo savladati kako bi se na svetu uspostavio racionalan poredak. Za takav vek, i takav njegov ishod, Badju nema lepih reči. On zato hoće da priču o veku ispriča iz perspektive njegovog početka, njegovih očekivanja – iz perspektive učesnika u borbi. Ta druga pripovest istovremeno je i zanosna i strašna. Ona započinje intelektualnom renesansom koja se odigrala početkom XX veka i koja je srušila statičnu, skućenu, kvazirealističku predstavu koju je čovek imao o sebi i svetu. U tom periodu Ajnštajn je izumeo ograničenu teoriju relativnosti, Frojd je objavio Tumačenje

⁴ Ibid., str. 180, 249.

⁵ Ibid., 247.

⁶ Ibid., str. 16, 47.

snova, Prust i Džojns su napisali svoje najveće romane, Šenberg je izumeo atonalnu muziku, dok su Pikaso i Brak razbili mimetički pristup koji je dominirao likovnim umetnostima. Istovremeno, Vitgenštajn je stvorio filozofiju jezika, a Poenkare i Hilbert izmenili su stil matematike. Rodila se filmska umetnost, a Fernando Pessoa je pred poeziju postavio "herojske zadatke".⁷

Prodori u sferi nauka i umetnosti dobili su neočekivano brzu, i zastrašujuće brutalnu potvrdu u Prvom svetskom ratu i Oktobarskoj revoluciji, koji su srušili postojeći politički i društveni poredak u Evropi i začeli novo doba. To razaranje, po Badjuu, možemo shvatiti jedino ako se vratimo u XIX vek, u vreme kada je Niče obznanio smrt Boga i istakao zahtev za novim, nepotčinjenim čovekom, koji će sam iz sebe stvarati svoje vrednosti. Pokušaji da se Ničev zahtev ispuni, naime, obeležiće XX vek, a prvi korak na putu stvaranja novog, kaže Badju, sastojao se u uništenju starog čoveka.

Njegov nestanak, međutim, Evropi nije doneo slobodu i nesputan razvoj, već titansku borbu između komunističke i fašističke vizije novog vremena. Osvrćući se unazad, Badju priznaje da je i komunizam u nekim svojim vidovima imao totalitarni karakter, i da je bio sličan fašizmu utoliko što je svog emancipovanog proletera brzo shvatio kao objektivni entitet koji, poput emancipovanog arijevca, ima fiksirane granice, i što je bio spreman da za njegovo stvaranje lako žrtvuje bilo kog pojedinca.⁸

Ako se prisetimo mišljenja koje je među vodećim kontinentalnim filozofima vladalo između 30-ih i 60-ih godina, shvatićemo kako je moglo doći do toga da se levičarska borba za slobodnog čoveka preokrene u svoju suprotnost. Prema tad prevladavajućem shvatanju, čovek nema svoju prirodu. On ničim nije unapred uslovljen, već je izvorno slobodan i neprestano ni iz čega stvara sebe i svoj svet. Ovako shvaćena, međutim, čovekova sloboda nestaje čim se završi proces stvaranja, pa njeni proizvodi ujedno predstavljaju i svedočanstvo i kraj njenog postojanja. Otud je moguće pogrešiti i jedno privremeno otelotvorenje, jednu prolaznu socijalnu objektivaciju shvatiti kao konačnu i istinitu sliku novog čoveka. Badju smatra da je greška proistekla iz toga što se, uprkos naporima filozofa, dvadesetovekovni pokreti nisu do kraja oslobodili devetnaestovekovnog scijentizma koji ih je naveo da naturalizuju kolektive koje su stvarali. Nacija, klasa i rasa, svi ti entiteti koji su obeležili dvadesetovekovnu politiku, piše Badju, samo su različite vrste istog "prinudnog mi" koje zaustavlja dinamiku ispoljavanja ljudske slobode.⁹ Takvom kolektivu, pak, pojedinci se mogu žrtvovati upravo zbog toga što nemaju nepromenljivu prirodu koju u svim okolnostima treba poštovati. Zato se u ime vere u apsolutnu slobodu moglo zahtevati apsolutno potčinjavanje Partiji, i zato je Sartrov radikalni humanizam, kako je to pri-

⁷ Ibid. str. 18.

⁸ Ibid., str. 20.

⁹ Ibid., str. 149.

metio Merlo Ponti u svojoj knjizi "Humanizam i terorizam", mogao da se susretne s radikalnim antihumanizmom.

Treća i poslednja velika bitka XX veka odigrala se posle uništenja fašizma, kada je obnovljen sukob starih protivnika i privremenih saveznika, komunista i liberalnih kapitalista. Porazu komunizma, kojim se ta bitka okončala, u značajnoj je meri doprinelo izdajstvo koje se odigralo u okviru same levice. Nje ga su, prema Badjuu, počinili mlađi francuski levičari koji su na intelektualnu i političku scenu stupili sredinom sedamdesetih godina. Oni su revolucionarnoj borbi za ekonomsku jednakost pretpostavili institucionalnu i manje važnu borbu za zaštitu prirodne sredine i životinjskih vrsta, i borbu za prava ugroženih manjina – nacionalnih, kulturnih i seksualnih, čime su otupili oštricu komunističkog pokreta. Dvadesetak godina kasnije, oni su se otvoreno stavili na stranu neprijatelja i stvorili veliku manihejsku priču o borbi koju američka armija vodi za ljudska prava pred najezdom islamskog varvarstva.

Svim ovim borbama, prema Badjuovom mišljenju, dominirao je broj dva. To su bili nedijalektički antagonizmi koji isključuju sintezu i zahtevaju "konačni sukob" i "konačno rešenje". Tako je, kaže Badju, bilo u politici, estetici i umetnosti, u nauci i polnim odnosima.¹⁰ Na svim poljima života nemilosrdno su se sukobljavali grupacije i pokreti koji su verovali da svoje vizije mogu da ostvare samo ako u potpunosti unište protivničke. Središnja figura veka zato je bio rat – Prvi, Drugi, Hladni rat... To stoleće, koje je razbilo okove što su sputavali čoveka i donelo dotad neslućene stvaralačke uzlete, bilo je stoleće najvećih stradanja u istoriji čovečanstva. U tome je bila njegova tragedija, ali i veličina koju su mogli da oseću samo oni koji su u njegovim borbama učestvovali:

Za današnji odmereni moralizam, koji nije ništa drugo do promocija aseptičnog zločina, baš kao i vlog rata, ili čistog profita, mali vek, vek revolucionarnih politika sakupljenih pod dvosmislenim imenom 'komunizam', bio je varvarski jer ga je njegova strast za stvarnim postavila s one strane dobra i zla. Na primer, u otvorenu suprotnost između politike i morala. Ali, unutar veka, vek je bio življen kao herojski i epski."¹¹

Dijalektika seksualnosti

Veliki pesnik Sen Džon Pers, savršeno je prozreo epsku dimenziju veka i zaključio da je njegova epopeja bila uzaludna – "epopeja nizašta".¹² Bilo je to doba lutanja, potvrđuje Badju, i iščekivanja cilja koji nikad neće biti dosegnut, doba anabaze.¹³ Takvu dijagnozu ishoda, kao i stav o nedijalektičkoj strukturi dva-

¹⁰ Ibid., str. 60-1.

¹¹ Ibid., str. 55.

¹² Ibid., str. 124.

¹³ Ibid., str. 39, 41, 134.

desetovekovnih borbi, sada ćemo dovesti u pitanje. Za primer ćemo uzeti seksualne odnose.

U eseju "Križa pola", Badju se osvrće na rane Frojdove studije koje su začele "dugu istoriju preobražaja seksualnosti u veku" i otvorile "obećanje drugačije egzistencije".¹⁴ U studiji o Dori iz 1905. godine, naime, Frojd je otvoreno progovorio o ženskoj seksualnosti i tako začeo do tad nezamislivu raspravu koja će značajno doprineti seksualnom oslobađanju žena i opštem poboljšanju njihovog položaja u evropskim društvima. Pišući tri godine kasnije o slučaju malog Hansa, on je pokazao da je detinjstvo doba intenzivnog seksualnog eksperimentisanja, tokom kojeg se subjekat konstituiše kroz želju i zadovoljstvo koji se mogu vezati za sasvim različite predstave objekata.¹⁵ Taj polimorfni karakter dečije seksualnosti, pak, ukazuje na nekonzistentnost ideje da je ljudska seksualnost od prirode normirana. U tekstu iz 1911. o slučaju predsednika Šrebera, koji je postao paranoičan dok je pokušavao da potisne svoju pasivnu homoseksualnu želju, Frojd je homoseksualnost tretirao kao jednu od komponenti opšte ljudske seksualnosti, kao jedan od kanala kojim telesni impulsi mogu poteći. On je time otvorio put ukidanju inkriminacije homoseksualizma i, što je još važnije, ukazao na to da je želja ambivalentna i kod odraslih ljudi. Nema ničeg prirodnog, kaže tim povodom Badju, u tome da objekat želje bude suprotnog pola. Nema ničeg prirodnog u potiskivanju želje za istim polom koje je isključiva posledica njenog suočavanja s vladajućim normama. Homoseksualnost je univerzalna, piše Badju, zato što je nemoguće izolovati čiste figure želje: "Svako fiksiranje želje kontaminirano je svojom suprotnošću, svaka želja sadrži želju da budemo 'na mestu' drugog pola."¹⁶

U ovim ranim studijama, zaključuje Badju, Frojd je razotkrio stvaralačku slobodu ljudske seksualnosti i neprirodni i represivni karakter svakog morala koji pokušava da je ograniči na određene forme. Danas, međutim, kao da je njegova hrabrost postala "izlišna". Pred talasom anti-pedofilske histerije zaboravlja se da detinjstvo nije doba anđeoske čednosti, kao i činjenica da glavni izvor nasilja nad decom jeste patogena struktura tradicionalne porodice koja čini da su kod većine čedomorstava počinioci majke, a kod seksualnog zlostavljanja očevi i očusi.¹⁷ Isto tako, revolucionarni značaj Frojdovih otkrića potiru i zahtevi za bračnom institucionalizacijom istopolnih veza čije usvajanje daje tužan, malograđanski kraj pokretu za homoseksualna prava koji je na burnu scenu XX veka stupio revolucionarnim zahtevom za opštim oslobođenjem ljudske seksualnosti putem oslobađanja njenih posebnih, homoseksualnih sklonosti, zbog čega je dobio podršku radikalne levice.

¹⁴ Ibid., str. 108, 103.

¹⁵ Ibid., str. 112.

¹⁶ Ibid., str. 115.

¹⁷ Ibid., str. 113.

Kritiku Badjuove ocene dvadesetovekovnih borbi za stvaranje drugačijeg čoveka upravićemo na ovo poslednje zapažanje. Na prvi pogled, čini se da je Badju u pravu. Ne povlači li zahtev za priznavanjem bračnog statusa istopolnim vezama prihvatanje nečeg što je isprva bilo odbačeno? Nije li to priznanje poraza, priznanje pobede tradicionalnih, bračnih vrednosti koje sputavaju čovekovu seksualnost, a time i celokupnu njegovu energiju? Ne znači li to odustajanje od opštih ciljeva čitavog čovečanstva radi interesa jedne posebne grupe? Naš odgovor na ova pitanja drugačiji je od Badjuovog.

Istina je da je homoseksualni pokret odustao od univerzalističke artikulacije svojih ciljeva kada je svoju revolucionarnu retoriku počeo da tokom sedamdesetih godina zamenjuje legalističkom, i kada je umesto o emancipaciji čovečanstva stao da govori o pravu na različitost, o pravu na zadovoljenje posebnih, drugačijih potreba. Istina je i to da je promena u artikulaciji ciljeva homoseksualnog pokreta povezana s promenom u orijentaciji dela levice koji Badju optužuje za izdaju. Nije, međutim, tačno, da pokret nije ostvario revolucionarni cilj koji su mu levičari pripisivali šezdesetih godina – cilj opštečovečanskog oslobođenja.

Prema našem mišljenju, bračna institucionalizacija homoseksualnosti ne predstavlja ni poraz same manjine, niti poraz čovečanstva. Sam pokret je nesumnjivo postigao svoje ciljeve – slobodu, sigurnost i priznanje za homoseksualce. Istovremeno, on je time izazvao posledice koje daleko premašuju zadovoljenje njihovog posebnog interesa i imaju opšti karakter. Institucionalizacija istopolnih brakova, naime, briše podelu između dve grupe koja je uspostavljena dekriminalizacijom homoseksualnosti i njenim pripuštanjem u javnu sferu, čime se ponovo uspostavlja univerzalni pravni, politički i kulturni horizont u sferi seksualnosti. Društva koja prihvataju homoseksualne brakove tako ne postaju jedinstvena po posebnom načinu na koji organizuju seksualno-reproduktivni život, već po tome što to čine na više od jednog načina – kroz muško-ženske, žensko-ženske i muško-muške zajednice. Otud priznanje istopolnih brakova ne predstavlja samo pobedu homoseksualnog pokreta, već za posledicu ima i opšte uvećanje slobode što znači da je pokret, pored vlastitih ciljeva, neočekivanim lukavstvom uma¹⁸ ostvario i svoju opštečovečansku, emancipatorsku funkciju.

Da bismo pojasnili svoje viđenje, ponudićemo kratku rekonstrukciju dijalektičkog razvoja homoseksualnog pokreta u XX veku. Kao polazište, uzećemo stanje neizdiferenciranog seksualnog jedinstva u kojem je homoseksualizam zakonom zabranjen, i u kojem se njegovo postojanje u javnosti prećutkuje. Druga faza započinje isticanjem pravnog zahteva za dekriminalizacijom, čijim će usvajanjem većina prihvatiti da je stil kojem teži manjina, ma koliko bio stran, ipak dostojan življenja. Time je homoseksualcima omogućeno da na

¹⁸ "Lukavstvo uma" je Hegelov izraz za istorijsku pojavu da pojedinci ili grupe, boreći se za lične interese, nehotice ostvaruju interes svih ljudi – slobodu.

marginama pojedinih zapadnih društava posle Drugog svetskog rata formiraju prve zajednice, koje će ubrzo izneti politički zahtev za kolektivnom vidljivošću, odnosno za pravom svojih pripadnika da i sebi i drugima javno obznanjaju svoje opredeljenje kroz različite simbole, odevne stilove, karnevale i organizacije. Usvajanjem političkog zahteva, seksualna većina je prestala da u svakodnevnom životu ne primećuje postojanje homoseksualaca i počela da sa njima uspostavlja različite vrste veza. Najzad, usledila je i treća, poslednja etapa, kada je iznet zahtev za potpunim pravnim izjednačavanjem seksualne manjine s većinom, što je uključivalo i njeno pravo na stvaranje brakova i, u daljim koracima, pravo istopolnih bračnih parova da odgajaju decu i da se na taj način staraju o biološkoj budućnosti čovečanstva. Usvajajući taj poslednji zahtev, seksualna većina je u više zemalja izmenila definiciju braka i svoju najstariju ustanovu otvorila za seksualne manjine, čime je pravno-politički identitet svojih građana u potpunosti oslobodila seksualnih određenja.

Time je ponovo uspostavljeno institucionalno i socijalno jedinstvo u sferi seksualnosti koje je privremeno bilo razbijeno borbom za "pravo na različitost", i koje se od prvobitnog razlikuje po tome što nije prinudno. Homoseksualcima je omogućeno da slobodno stupaju u seksualne odnose, i da svoje veze razvijaju i van seksualnog domena, a njihov je identitet, u skladu s Frojdomovom sugestijom, shvaćen kao prirodan isto koliko i heteroseksualni. Time je razlika između njih učinjena suštinski nevažnom, pa je pojedincima omogućeno ne samo da se među njima opredeljuju prema svom nahođenju, već i da izbegnu da to učine. Drugim rečima, potpuno pravno, političko i socijalno izjednačavanje dveju seksualnih grupacija otvara vrata njihovom mešanju – otvara vrata biseksualizmu, čime će opštu dinamiku ljudske seksualnosti možda i više uvećati nego što je to učinjeno prostom dekriminalizacijom homoseksualizma.

Razlog nerazumevanja

Da se na XX vek osvrnuo iz dijalektičke perspektive koja predviđa da će na kraju sukoba doći do međusobnog prožimanja dveju strana, Badju bi shvatio da većinske ustanove mogu da se prošire i da apsorbuju manjinske prakse, a da pri tom sačuvaju ono što je on sam u tim praksama smatrao vrednim – izražavanje slobode. Da je na stvari pogledao iz takvog ugla, on u legalizaciji homoseksualnih brakova ne bi video odustajanje manjine od opštih ciljeva, već preobražaj većine i stvaranje slobodnijeg društva. Takođe, on ne bi u svim postupcima mlađih francuskih levičara video izdajstvo, već bi u podršci koji su oni iskazali borcima za manjinska prava mogao da prepozna jednu važnu od politika koje se mogu izvesti iz zajedničkih egalitarnih ideala.

Prilikom ocenjivanja, međutim, Badju se rukovodio nedijalektičkom teorijom dvojke po kojoj je vek mogao da se završi jedino potpunim uništenjem

ekonomskih, političkih i kulturnih ustanova jedne od sukobljenih strana. Sa stanovišta takve teorije, poraz na jednom polju znači poraz na svakom polju, pa je ekonomsku i političku propast levice krajem osamdesetih morao da prati i pad njenih kulturnih potencijala tokom petnaestak godina koje će uslediti.

Iako se njome danas koristi da bi *ex post facto* objasnio ustrojstvo i ishod istorijskog kretanja, teorija dvojke je Badjuu isprva služila kao princip delanja kojim je određivao za kakve će se istorijske ciljeve boriti. Izvorno, reč je o uverenju borca da je njegov zadatak da u potpunosti potuče svog protivnika, iz čega se može izvesti paradoksalan zaključak: da bi je odbacio kao princip objašnjenja i uvideo da nije u potpunosti poražen, Badju bi ovu teoriju najpre morao da odbaci kao princip borbe, što znači da bi morao da promeni percepciju neprijatelja i da kao svoje prihvati neke od njegovih vrednosti i ustanova – da bi shvatio da je pobedio, on bi morao da odloži oružje. To, priznajemo, nije ni malo lak zadatak za nekoga ko je čitavog života ratovao na jednoj strani. Istovetan zadatak, međutim, stoji i pred Badjuovim protivnicima: da bi shvatili pravi ishod veka, da bi shvatili da nisu u potpunosti pobedili, već da su u toku borbe prihvatili neke od vrednosti svojih protivnika, i oni bi morali da odbace teoriju dvojke koju implicitno priznaju, i da svog neprijatelja pogledaju drugačijim očima. Samo tako će moći da vide da rezultat poslednje velike bitke, a time i konačni ishod čitavog XX veka, nije potpuni poraz revolucionarnih težnji i avangardnih pokreta, već da su neke od njihovih vrednosti opstale i postale deo liberalne demokratije.

Pouke za novi vek

Iz Badjuove greške može se izvesti nekoliko pouka. Prva jeste da teorija rođena kao oruđe oštre borbe nije najprikladnije sredstvo za objašnjavanje njenog ishoda, jer učesnike može sprečiti da shvate da su se tokom sukoba jedan drugome približili. Mnogo prikladnija od Badjuove dvojke jeste dijalektička teorija trojke koje nema praktični, već isključivo objašnjavački karakter, i koja predviđa da će, kroz borbu, od dve sukobljene strane nastati treća, koja će imati svojstva i jedne i druge.

Druga pouka jeste da nije tačna marksistička teza ekonomskog redukcionizma. Prema tom stanovištu, kulturna kretanja stoje u funkciji ekonomskih, iz čega se može zaključiti da pobjeda na polju ekonomije za sobom automatski povlači i pobjedu u kulturi. Ako su, međutim, revolucionarni pokreti izgubili na ekonomskom planu, a u značajnoj meri pobedili na kulturnom, ova je teza pogrešna, pa teoriju o kulturi više ne bi trebalo zasnivati na ekonomskim principima.

Treća pouka jeste da se uspeh politike manjinskog identiteta sastoji u njegovom ukidanju, ukoliko se ta politika odvija u okviru pravnog sistema – u društvu koje prihvata istopolne brakove, seksualnost, izuzev ako je reč o pedofiliji, prestaje da bude faktor koji na bitan način određuje identitet pojedin-

ca. Četvrta pouka jeste da najveći uspeh politike manjinskog identiteta ne mora biti promena statusa manjine, već preobražaj većine.

Najzad, poslednja i najočiglednija pouka koja se može izvesti iz Badjuove pripovesti jeste da uspeh ne mora doći tamo gde smo ga očekivali, i da ne mora izgledati onako kako smo ga zamišljali. Badju tako nije smatrao da borba za manjinska, a otud i homoseksualna prava treba da bude prioritet levice. Takođe, on nije verovao da se opšti ciljevi koje je pripisao tom pokretu mogu zadovoljiti u okvirima tradicionalnih ustanova. Pa ipak, taj pokret je uz podršku dela levice postigao uspeh koji ekonomski poraz nije mogao da osujeti. Prelazeći na stranu liberalne demokratije, Badjuovi su izdajnici sa sobom poneli i neke od Badjuovih vrednosti i tako iznutra izmenili protivnički sistem kojem su se priključili.

Stav da krunu komunističkih napora u XX veku predstavlja legalizacija istopolnih brakova u liberalnim zemljama, Badju bi verovatno shvatio kao ciničan. Pa ipak, taj uspeh nije ni mali, a nije ni jedini. Jer, seksualnost je jedan od fundamentalnih sfera ljudskog života, i nijedna promena koja se u njoj odigra ne može biti beznačajna, a posebno ne ona o kojoj smo u ovom ogledu raspravljali. S druge strane, slučaj seksualnosti nije usamljen. Još jedan primer iz oblasti kulture o kojem bi valjalo porazmisliti moglo bi biti sve veće brisanje razlike između privatnog i javnog do koje dolazi u liberalnim društvima. Jer, iako je ono danas motivisano razlozima reklamiranja robe u okviru tržišne ekonomije, ono je izvorno predstavljalo zahtev levičarskih pokreta koji su u toj podeli videli jedno od glavnih oruđa ideološke dominacije ekonomski privilegovanih klasa. Kada bi se svi takvi slučajevi uzeli u obzir, verujemo, slika koja bi se dobila morala bi bar malo da razvedri Badjua i njegove saborce. Kakva će, međutim, biti konačna vrednost kulture u koju su do skora sukobljene strane ugradile svoje principe, kakve će biti njene dalekosežne posledice, to se još ne može reći. S njom započinje nova istorijska faza o kojoj će jedino naši potomci moći da sude.

Ivan Vuković

Restauration and revolution.
*Essay on the dialectics of the struggle for
homosexual rights*

The author analyses opinions expressed by the French philosopher Alain Badiou concerning the course and the outcome of ideological struggles led in the 20th century. Unlike Badiou who claims that the century ended with complete defeat of communist ideas, the author claims that the left had some success in the field of culture, in spite of all the losses in economy and politics. This thesis is illustrated by the example of the movement for homosexual rights. According to Badiou, this movement entered history with a revolutionary claim for a general liberation of human sexuality, and ended with the egoistic, petit-bourgeois request for the right to marriage. The author, on the other hand, thinks that the recognition of this second request augments sexual liberties and dynamics in the entire society, which means that the movement has fulfilled its general revolutionary function according to Badiou's own criteria.

Key words: Badiou, history, dialectic, homosexualism, rights

Ivan Vuković

Restauration et révolution.
*Essai sur la dialectique du combat pour
les droits des homosexuels*

L'auteur analyse les opinions que le philosophe français Alain Badiou a exprimé concernant le cours et le résultat des conflits idéologiques du XXème siècle. A la différence de Badiou, qui est convaincu que le siècle s'est terminé par une défaite complète des idées communistes, l'auteur pense que la gauche a eu certains succès dans le domaine de la culture, quoiqu'elle ait perdu ses batailles dans les domaines de l'économie et de la politique. L'auteur illustre cette thèse avec l'exemple du mouvement pour les droits des homosexuels. D'après Badiou, ce mouvement a entré l'histoire avec la demande révolutionnaire de la libération générale de la sexualité humaine, et a terminé son parcours avec la demande égoïste et bourgeoise du droit au mariage. L'auteur, de l'autre côté, pense que la reconnaissance de cette dernière demande augmente les libertés et la dynamique sexuelle de la société entière, ce qui veut dire que le mouvement a rempli sa fonction révolutionnaire d'après les critères de Badiou lui-même.

Mots-clés: Badiou, histoire, homosexualité, droits